

РОЖИК Є. М.,
аспірант кафедри криміналістики
(Національний університет «Одеська
юридична академія»)

УДК 343.98

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.6.2.2.30>

СПІВВІДНОШЕННЯ СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ТА НАСЛІДКІВ ЗЛОЧИНУ

У статті проводиться теоретико-прикладне дослідження способу вчинення злочину та його співвідношення з наслідком вчинення злочину. Обґрунтовується, що при проведенні розслідування слідчий насамперед має справу з наслідками злочину, які відображають спосіб вчиненого діяння. Тобто при ретроспективному аналізі події злочину слідчий, так би мовити, починає з кінця злочину (у часовому розумінні). До того ж, як зазначають науковці, криміналістичне значення способів вчинення (а також приховування) злочину засновано на властивості їх повторювання при скоєнні однорідних діянь однією й тією самою особою (особами) та типових наслідків таких дій. Однак варто враховувати, що аналогія між способами вчинення різних злочинів однією особою не може бути повною. Виділення ознак способу при аналізі однорідних наслідків злочину дозволяє висувати версії про вчинення даних діянь однією особою або про належність злочинця до певної групи осіб.

Вказується, що спосіб злочину відіграє визначальну роль у формуванні інформації про подію злочину і особу, що вчинила його. Тому пізнання способу вчинення злочину можна розглядати як метод практичної діяльності, як один із шляхів встановлення істини у конкретній справі, розслідування якого може, зокрема, йти від встановлення способу вчинення злочину до його розкриття. Кожен спосіб вчинення злочину залишає тільки йому властивий наслідок. Досліджуючи такі наслідки, слідчий на стадії виявлення і розслідування злочину може побудувати уявну модель того, що сталося, висунути версію про спосіб, що застосовувався, а подекуди й версію про особу злочинця. Спосіб вчинення злочинів – елемент не тільки умисних, але і необережних злочинів. Оскільки як умисна, так і необережна поведінка є діяльністю особи, вона також призводить до певних наслідків і викликає відповідні зміни в навколишньому середовищі, залишає після себе сліди, за допомогою яких подія може бути розслідувана.

Ключові слова: наслідки злочину, спосіб, злочинний результат, злочин, підстави.

Rozhik E. M. The relationship between the method of committing a crime and the consequences of the crime

The article conducts a theoretical and applied study of the method of committing a crime and its relationship with the consequences of the crime. It is substantiated that during the investigation, the investigator firstly faces the consequences of the crime, which reflect the manner in which the act was committed. That is, in a retrospective analysis of the crime, the investigator begins at the end of the crime (in the temporal sense). In addition, as scientists note, the forensic significance of the methods of committing (as well as concealing) a crime is based on the properties of their repetition when committing homogeneous acts by the same person (persons)

and the typical consequences of such actions. However, it should be borne in mind that the analogy between the ways in which different crimes are committed by one person cannot be complete. The selection of features of the method in the analysis of the homogeneous consequences of the crime allows to put forward versions of the commission of these acts by one person or the belonging of the offender to a certain group of persons.

It is indicated that the method of the crime plays a decisive role in the formation of information about the events of the crime and the person who committed it. Therefore, knowledge of the method of committing a crime can be considered as a method of practical activity, as one of the ways to establish the truth in a particular case, the investigation of which may, in particular, go from establishing the method of committing a crime to its disclosure. The fundamental opportunity for this is created due to the fact that each way of committing a crime leaves only its own consequence. Investigating such consequences, the investigator at the stage of detection and investigation of the crime can build an imaginary model of what happened, put forward a version of the method used, and sometimes a version of the identity of the offender. The method of crime committing is an element of not only intentional but also negligent crimes. Because both intentional and negligent behavior are activities of a person, they also lead to certain consequences and cause corresponding changes in the environment, leaving behind traces by which the event can be investigated.

Key words: consequences of a crime, method, criminal result, crime grounds.

Вступ. Дослідження наслідків злочину та визначення їх місця у структурі криміналістичної характеристики злочинів необхідно проводити в органічному поєднанні зі способом вчинення злочину. Це пов'язано з тим, що між наслідками злочину та способом його вчинення існує детермінаційний зв'язок. У цьому підрозділі ми розкриємо зміст та значення способів вчинення злочину у науковій літературі, а також спробуємо відобразити взаємодію способу та наслідку вчинення злочину на основі матеріалів практики.

Як і будь-яка інша конструкція, у юридичній літературі існує безліч дефініцій категорії способу вчинення злочину. Вважаємо за необхідне здійснити їх аналіз.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд способу вчинення злочину та його співвідношення з наслідком вчинення злочину.

Результати дослідження. Спосіб вчинення злочину є категорією, що досліджується різними науками кримінального циклу. У зв'язку з цим його зміст і значення відрізняється від того, які завдання безпосередньо стоять перед наукою. Так, у кримінальному праві спосіб злочину вивчається для правильної кваліфікації дій злочинця і є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину у випадках, передбачених законом. Тобто кримінально-правовий аспект способу вчинення злочину пов'язують із його характеристикою як одного з елементів об'єктивної сторони складу злочину. В.Н. Кудрявцев під способом здійснення злочину розуміє сукупність прийомів, які злочинець використовує, реалізуючи свої наміри. У деяких випадках спосіб вчинення злочину визначає кримінально-правову норму і зумовлює караність діяння з огляду на небезпеку способу вчинення злочину для об'єкта зазіхання, частоту його реалізації на практиці та юридичну можливість криміналізації [17, с. 110]. Кожний конкретний злочин вчиняється певними особами у визначений час, у конкретному місці та чітко вираженим способом. Водночас законодавець не вважає за необхідне зазначати ці обставини у кожній конкретній кримінально-правовій нормі, адже недоцільно та й неможливо визначити і розтлумачити у законі всі поняття і терміни, що вживаються у правовій науці і на практиці. Це стосується і способу вчинення злочину. Зокрема, спосіб уведено до диспозиції кримінально-правових норм лише для тих випадків, коли він визначає кримінальну караність діяння або впливає на характер суспільної небезпечності злочинного діяння.

У кримінальному процесі спосіб вчинення злочину трактується ширше, ніж у кримінальному праві: під способом вчинення злочину розуміється комплекс скоєних у певній послідовності дій, що зумовлюють настання злочинного результату.

У кримінології поняття способу вчинення злочину досить дотичне до змісту цього поняття у криміналістиці. Так, у межах вказаних наук вивчається не тільки самі дія злочинця до, під час і після вчинення злочину, але й фактори, які впливали на вибір конкретного способу дій, оскільки для криміналістики це дасть змогу об'єктивно оцінити події злочину та, як наслідок, розслідувати злочин, а для кримінології – попередити схожі за механізмом майбутні акти злочинної поведінки. Варто погодитися з науковцями, що для криміналістики головне в способі не тільки досягнутий результат, а й процес досягнення мети, механізм її досягнення. Спосіб вчинення злочинів розглядається у криміналістиці як джерело інформації про закономірності виникнення доказів, необхідної для розробки засобів і методів розкриття і розслідування злочинів [25].

Спосіб вчинення злочинів виступає «ключем» до розкриття злочинів, відображає характерні особливості дій особи, є визначальною ланкою в розробці окремих методик і в ряді випадків «розмежує» окремі види злочинів (грабіж, крадіжка, розкрадання), виступає основним елементом криміналістичної характеристики злочину [21]. В одному з перших радянських підручників із криміналістики вказувалося, що дані, отримані в результаті аналізу та класифікації злочинів застосовувалися і можуть застосовуватися для прийомів і способів розслідування злочинів, служать матеріалом для розробки найбільш досконалих методів виявлення та дослідження доказів, необхідних для розкриття злочинів [4]. Одними з перших науковців, які досліджували питання способу вчинення злочину були О.Н. Колесніченко та О.М. Савченко. Науковці зазначали, що спосіб вчинення злочину – це все те, що характеризує дії злочинця при підготовці (підшукування місця, предмета посягання, приготування знарядь і засобів, необхідних для здійснення злочинної мети тощо), скоєнні злочину і при приховуванні його слідів [14]. Тобто спосіб вчинення злочину – це образ дій злочинця, що виражають в певній послідовності, поєднанні окремих дій, прийомів, що застосовуються суб'єктом [13, с. 18]. У подальших наукових напрацюваннях О.Н. Колесніченко майже не змінив своїх поглядів, так спосіб вчинення злочину – це спосіб дій злочинця, що полягає в певній послідовності, поєднанні окремих рухів, прийомів, застосовуваних суб'єктом. На його думку, необхідно розрізняти «спосіб підготовки до вчинення злочину, спосіб власне вчинення, а також приховування злочину» [12, с. 81]. Досить схожим є визначення В.В. Пяковського, що спосіб вчинення злочину – це не елементарна сукупність вольових дій, а закономірно визначена, структурована система поведінки суб'єкта, спрямована на підготовку, вчинення та приховування злочину [20].

Г.Г. Зуйков, досліджуючи детермінацію і повторюваність способів вчинення злочинів, звертає увагу, що абсолютна повторюваність способів скоєння злочину у всіх їх ознаках повністю виключена. Способи вчинення злочинів повторюються, якщо зберігається дія певних факторів, що їх детермінують, а оскільки детермінанти змінюються і в кількісному, і в якісному значенні, то неминує змінюються і способи вчинення злочинів, зберігаючи, однак, деяку сукупність повторюваних ознак [9]. Все ж поглибленому вивченню природи способу вчинення злочинів, його класифікації довгий час у радянський період не приділялося належної уваги, оскільки заперечувалася наявність професійної злочинності. Г.Г. Зуйков вказував на те, що спосіб вчинення злочину – це система дій з підготовки, вчинення і приховування злочину, що детерміновані умовами зовнішнього середовища і психофізичними властивостями особи, які можуть бути пов'язані з вибіркоким використанням відповідних знарядь чи засобів та умов місця і часу [10, с. 10; 8].

В.П. Бахін зазначав, що спосіб вчинення злочинів – це вираження і відображення способу дій злочинця при здійсненні ним протиправних дій. Він завжди був і залишається визначальним ядром діяльності по розкриттю і розслідуванню злочинів. На етапі невідомості винного спосіб вчинення злочину (через утворені сліди та їхні характерні особливості) дозволяє вирішувати завдання встановлення злочинця, а при наявності підозрюваного –

визначати зміст і ступінь протиправності здійснених дій [9]. Конкретний спосіб вчинення злочину – це відображення особливостей його «творця», що і зумовило використання способу для виявлення і реєстрації виконавців. У ряді випадків ознаки способу дій дозволяють виділяти достатньо конкретні пошукові ознаки особистості. Так, за слідами відкриття сейфу фахівці визначили не тільки різновид газозварювального обладнання, що використовувався, а й те, що застосовувала його особа, яка є шульгою, що істотно обмежило коло пошуку і підтвердилося надалі[1].

Е.Д. Куранова під способом вчинення злочину запропонувала розуміти комплекс дій з підготовки, вчинення і приховання злочину, які були обрані винним відповідно до наміченої мети, і тими умовами, у яких здійснювався злочинний задум [18, с. 165–167]. Схожа позиція в С.А. Тарарухіна, що особливість поняття способу злочину виражається в наступному: засіб – це прийом, яким користується злочинець при вчиненні злочину; форма – зовнішній прояв обраних їм засобів; спосіб – це засіб у динаміці розвитку злочинного посягання [22, с. 75].

Більш широке визначення запропонував І.С. Тишкевич. Так, спосіб вчинення злочину – це ті прийоми і методи, які використовуються злочинцем для впливу на об'єкт посягання, а також ті знаряддя і засоби, якими забезпечується досягнення задуманого злочинного результату [23, с. 70], однак розширення категорії «спосіб» до знарядь та предметів матеріального середовища видається не повністю обґрунтованим. Безумовно, вони полегшують вчинення злочину, однак не є власне способом вчинення певних дій.

Як зазначає І. Гора, спосіб вчинення злочину є центральним моментом у генезисі злочинної поведінки. Саме спосіб вчинення злочину є тією головною якісною характеристикою діяльності злочинця, яка найтісніше взаємопов'язана з властивостями інших елементів злочинної події[5]. Спосіб вчинення злочину не просто сума або якийсь комплекс поведінкових актів, а визначена цілісна структура поведінки, що є певною системою. Отже, як будь-яка система, що має певну структуру, спосіб вчинення злочину утворюється із взаємопов'язаних елементів, актів поведінки, спрямованих на підготовку, вчинення і приховування злочину. Ці акти поведінки – дії, операції, прийоми – сполучаються за певною ієрархією і субординацією як частини цілеспрямованої вольової діяльності [7]. Варто звернути увагу на те, що спосіб вчинення є не просто системою, яка ізольована, спосіб детермінує контрентний результат взаємодії елементів системи які знаходяться у причинно-наслідковому зв'язку з результатом дій особи – наслідком злочину.

М.І. Снікеєв зазначає, що спосіб вчинення злочину – це система прийомів, дій, операційних комплексів, зумовлених метою і мотивами дій, психічними та фізичними якостями особи, в яких виявляються психофізіологічні і характерологічні особливості людини, її знання, вміння, навички, звички і ставлення до різних проявів дійсності [6]. Науковець зазначає, що такі комплекси індивідуалізовані. Однак все ж вони повторювані та дозволяють провести їх типологію і класифікацію, що дозволить правоохоронним органам більш ефективно проводити розслідування конкретних злочинів. Саме практична значимість криміналістичного аспекту злочинної діяльності вбачається ще й у використанні під час розслідування даних про ті елементи поведінки суб'єкта, які хоча й не мають власне злочинних характеристик, але пов'язані з учиненням злочину.

На наш погляд, варто погодитися з В.Ю. Шепітьком, що спосіб учинення злочину – це образ дій злочинця, що передбачає певну систему операцій і прийомів. Його структура охоплює способи готування до злочинного діяння, способи його вчинення та способи приховування (маскування)[16]. Водночас, на думку науковця, спосіб злочину не завжди має повну структуру.

У цьому контексті справедливим є твердження В.В. Тіщенко, що пропонує двоелементні та одноелементні усічені склади способу злочину. Так двоелементні складаються з дій: а) з підготовки і здійснення злочину чи б) зі здійснення і приховування злочину. Одноелементні включають окремі дії: а) із здійснення злочину; б) з підготовки злочину, який не був здійснений із будь-якої причини; в) із приховування злочину, вчиненого іншою особою [24].

Аналіз наявних у науковій площині дефініцій категорії «спосіб злочину» дозволяє їх розглядати вузькому й у широкому значенні. У вузькому значенні мається на увазі лише безпосереднє вчинення злочину. Тобто однією з обмежувальних точок виступає момент закінчення злочину і завершення дій злочинця, спрямованих на досягнення злочинного результату. Такої позиції дотримуються переважно представники кримінально-правової науки, які вважають, що готування до злочину є лише актом, що забезпечує його виконання, а дії, спрямовані на приховування злочину, незважаючи на те, чи відбуваються вони після закінчення злочину, у процесі чи до початку його вчинення, не містяться в об'єктивній стороні складу злочину. Тому в кримінально-правовому розумінні спосіб розглядається лише стосовно поведінки в стадії виконання злочину, яким безпосередньо вчинюється дія, передбачена кримінальним законодавством. На цій підставі готування і приховування злочину не відносять до способу його вчинення [2, с. 13]. На рівні конкретного злочинного посягання власне злочинну дію і спосіб її вчинення уявляють як єдиний акт злочинного поведінки, що закінчується досягненням певного результату [5]. У зв'язку з цим найбільш продуктивним видається проведення нашого дослідження в контексті широкого підходу, тобто включення як дій під час вчинення злочину, так і готування та посткримінальну поведінку.

У криміналістиці інформація про спосіб вчинення злочину використовується для розшуку особи, яка вчинила злочин, для з'ясування закономірностей механізму слідоутворення, що в одних випадках дозволяє довести вчинений спосіб, а в інших, ґрунтуючись на закономірності механізму слідоутворення, – відшукати інші сліди. Тому багато методик розслідування окремих видів злочинів зважають на цю закономірність. Встановлення повторюваності способу має доказове значення, якщо в процесі розслідування доведено, що особа раніше вчинила злочин аналогічним чином. Зрештою, спосіб вчинення злочину пов'язаний зі способом його приховування [19]. Отже, чітко простежуються два значення способу вчинення, а саме: 1) розшукове, тобто використання відомостей про спосіб вчинення злочину для розшуку осіб, причетних до нього, слідів, знарядь злочину та інших доказів; 2) пізнавальне, тобто використання відомостей про спосіб для розкриття картини злочину. Варто звернути увагу, що в окремих випадках науково-обґрунтована інформація про типовий спосіб і наслідки злочину дозволяють правоохоронним органам виявити і латентні наслідки злочину, про які на первинному етапі розслідування через різні фактори відомо не було, та вчинити додаткові слідчі дії для їх підтвердження.

Використовуючи визначення професора В.Ю. Шепітька щодо способу учинення злочину та запропоновану ним класифікацію його структури, проведемо детальне вивчення його взаємозв'язку з наслідками вчинення злочину на етапах готування до злочинного діяння, вчинення та посткримінальної поведінки.

Готування до вчинення злочину, як уже зазначалося, є складовою способу вчинення злочину. Як і будь-яка інша діяльність людини, дії під час готування впливають на зміни матеріального середовища та ідеальне відображення. У першому випадку йдеться про придбання та підготовку знарядь вчинення злочину, вчинення дій, які направлені на полегшення вчинення злочину тощо. Що стосується ідеального відображення, то на етапі готування воно відображається в отриманні та засвоєнні нової інформації, навичок, необхідних для досягнення злочинного результату. До того ж такі дії, як правило, залишаються у вигляді наслідків, тобто можуть відображати інформацію про подію злочину або нести орієнтувальний характер. Для прикладу наведемо обставини, описані у вироку Добропільського міськрайонного суду Донецької області від 06 грудня 2017 р. у справі № 235/3762/15-к[3]. Так, відповідно до фабули справи особа 1 обвинувачується у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 258-3, ч. 1 ст. 263, п. 1, 6, 9, 12 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 289, ч. 2 ст. 15 п. 13 ч. 2 ст. 115, ст. 348 КК України. Варто звернути увагу на окремі частини, описані у вироку суду. Так, «Приблизно з 5–6 грудня по 20 грудня 2014 р. особа 1 проходив курс тренувань спільно з особою 5, особою 6, особою 7 та невстановленою особою на прізвисько «Барабан», щодо орієнтування на місцевості, володіння стрілецькою зброєю, метання гранат та занять з загальної фізичної підготовки з метою виконання розвідувально-диверсійних завдань на території,

підконтрольній органам державної влади України. Тренування проводив член терористичної організації «ДНР» на прізвисько «Белаз». На перший погляд вказана підготовка не знаходиться у причинно-наслідковому зв'язку із, наприклад, вчиненням умисного вбивства. Однак варто звернути увагу, що вказане навчання особи 1 передбачало засвоєння навичок володіння вогнепальною зброєю, метання гранат та занять з загальної фізичної підготовки, що за своїм змістом відноситься до спеціальної підготовки до вчинення вузького кола дій. До того ж умисне вбивство було вчинене із застосуванням вогнепальної зброї. Тобто на підставці цього прикладу варто зазначити, що і в цьому разі є наслідки, що проявляються в зміні ідеального відображення, тобто свідомості людини – засвоєння навичок володіння зброєю, а також готовність до вчинення дій, що можуть кваліфікуватися, як злочин. Тобто проявляється і певна кримінальна направленість особи 1. Тобто наслідки злочину, що проявляються на етапі готування, можуть у часовому просторі мати довгостроковий характер.

Звернемося знову ж таки до фабули зазначеної справи. Так, для виконання поставленого завдання 19 грудня 2014 р. особа 1 без передбаченого законом дозволу, отримав від невстановленого слідством члена терористичної організації «ДНР» на прізвисько «Белаз», 5 пістолетів Макарова 9мм з приборами безшумної стрільби, приєднаними саморобним способом, та не менше 32 патронів відповідного калібру для зазначених пістолетів, які незаконно носив при собі та зберігав для подальшої передачі іншим учасникам групи [3]. Безумовно, якщо розглядати більш короткий період часу, що описаний, то саме до готування до злочину відноситься отримання і зберігання вказаних пістолетів, використання, яких неможливе без спеціальних знань. Тобто у вказаному контексті можна стверджувати, що наслідки злочину на стадії готування до злочину можна поділяти на умовні, тобто такі, в межах яких особа отримує спеціальні знання, визначає можливість реального досягнення задуманого тощо та безпосередні, тобто, на досягнення яких була направлена діяльність особи. У цьому контексті для правоохоронних органів важливим є врахування, протягом якого часу і наскільки інтенсивним було готування до вчинення злочину, це дозволить судити про професійність злочинця та надалі встановити обставини, що можуть свідчити про посткримінальну поведінку злочинця, наприклад, імітування або приховування злочину.

На стадії безпосереднього вчинення злочину і реалізується сам злочинний намір особи, а тому формуються наслідки злочину. На цьому етапі у матеріальному середовищі залишаються сліди, в ідеальному відображенні – уявні спогади злочинця, свідків та потерпілих та безпосередньо результат злочинної поведінки. Звернемося до вказаної фабули справи, а саме епізоду 3 (за ч. 2 ст. 15 п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України та ст. 348 КК України) для більш детального опису саме наслідків злочину. Так, 23 грудня 2014 р., приблизно о півночі, під час спроби повернутись на територію підконтрольну так званій «ДНР», особа 1 у складі групи, вступили у бойове зіткнення з українськими військовими підрозділами, як наслідок, особи залишили викрадений автомобіль. 23 грудня, близько 04.00 години особа 1, вийшов на автодорогу сполученням Мар'їнка – Георгіївка Донецької області, намагаючись пішки дійти до умовного кордону з населеними пунктами підконтрольними терористичній організації «ДНР», де зустрів патруль Державної прикордонної Служби України. Під час перевірки документів прикордонником особи 12 у особи 1 виник умисел на вбивство військовослужбовця, який міг завадити йому виконати поставлене йому розвідувально-диверсійне завдання та повернутись на територію підконтрольну терористичній організації «ДНР». На виконання свого злочинного умислу особа 1 навів пістолет Макарова, серії АВ №214 у бік особа 12 та шляхом натискання на спусковий гачок пістолету, здійснив не менше 4 пострілів із вказаної вогнепальної зброї у життєвоважливий орган – голову останнього. В результаті умисних дій особа 1 згідно висновку судово-медичної експертизи № 1958е/529 від 23 квітня 2015 р. особі 12 спричинено вогнепальне кульове проникаюче наскрізне поранення нижньої щелепи [3].

На підставі аналізу інформації по справі 509/4415/16-к, варто зазначити, що наслідки злочину відображаються, по-перше, в матеріальному середовищі – тілесних ушкодженнях завданих потерпілому та слідах злочину, які залишені особою 1; по-друге – ідеальному відо-

браженні, тобто уявних спогадах особи 1, свідків та потерпілого. Так, на підставі аналізу показів свідків за справою 509/4415/16-к варто звернути увагу, що обвинувачений описує події з врахуванням позиції самозахисту, наприклад, «до нього вийшли четверо озброєних людей з масками на обличчі без розпізнавальних знаків і один із них скомандував йому стояти і не рухатись. Обвинувачений зупинився, і побачив що особи дослали патрони у патронники і навели на нього автомати. В цей час обвинувачений відійшов з лінії вогню і зробив два кроки назад. Особи крикнули, щоб обвинувачений тримав руки в межах видимості і запросили у нього документи. Зі свого боку обвинувачений протягнув свій паспорт і в цей момент з правої від нього сторони пролунав постріл(автоматна черга) [3]». Тобто особа свідомо змінює покази про обставини події, шляхом видозміни своєї ролі з нападника на потерпілого, що є елементом посткримінальної поведінки. Хоча свідки та потерпілий вказують, що обвинувачений відкрив вогонь першим.

Етап посткримінальної поведінки настає після події злочину, тобто коли злочинний результат настав або особа вчинила всі дії, які вважала за необхідне, щоб він настав. Вказаний етап має важливе значення, адже злочинець може будь-яким чином намагатися приховати саму подію злочину. Так, приховування злочину являє собою цілеспрямовану поведінку людини, яка усвідомлює, що її дії дезорієнтують правоохоронні органи в пошуках інформації про обставини події, утруднюють розслідування та встановлення істини. Серед прийомів приховування варто виділити наступні: 1) утаювання – активне чи пасивне залишення в невіданні правоохоронних органів щодо обставин злочину або джерел інформації про нього (наприклад: приховування викраденого майна; неповідомлення окремих фактів); 2) знищення слідів злочину або слідів злочинця (може бути повним або частковим); 3) маскування – зміна уявлення про спосіб вчинення злочину, особистість винного, джерела інформації (наприклад: зміна зовнішності злочинця; скоєння злочину в рукавичках; зміна почерку); 4) фальсифікація – підробка, створення помилкової інформації (наприклад: створення неправдивих слідів; виготовлення підроблених документів; неправдиве повідомлення про місцезнаходження викраденого майна); 5) інсценування – створення штучної картини події (інсценування події в цілому; її наслідків; часу протікання; місця; об'єкта посягання тощо) [15]. З цього слідує, що наслідки злочину можуть стосуватися як безпосередньо події злочину, так і виникати на підставі активних дій злочинця для їх приховання.

Висновки. Отже при проведенні розслідування слідчий насамперед має справу з наслідками злочину, які відображають спосіб вчиненого діяння. Тобто при ретроспективному аналізі події злочину слідчий, так би мовити, починає з кінця злочину (у часовому розумінні). До того ж, як зазначають науковці, криміналістичне значення способів вчинення (а також приховування) злочину засновано на властивості їх повторювання при скоєнні однорідних діянь однією й тією же особою (особами) [15], та типових наслідків таких дій. Однак варто враховувати, що аналогія між способами вчинення різних злочинів однією особою не може бути повною. Виділення ознак способу при аналізі однорідних наслідків злочину дозволяє висувати версії про вчинення даних діянь однією особою або про належність злочинця до певної групи осіб.

Спосіб злочину відіграє визначальну роль у формуванні інформації про події злочину і особу, що вчинила його. Тому пізнання способу вчинення злочину можна розглядати як метод практичної діяльності, як один із шляхів встановлення істини у конкретній справі, розслідування якого може, зокрема, йти від встановлення способу вчинення злочину до його розкриття. Принципова можливість для цього створюється завдяки тому, що кожен спосіб вчинення злочину залишає тільки йому властиві наслідки. Досліджуючи такі наслідки, слідчий на стадії виявлення і розслідування злочину може побудувати уявну модель того, що сталося, висунути версію про спосіб, що застосовувався, а подекуди й версію про особу злочинця. Спосіб вчинення злочинів – елемент не тільки умисних, але і необережних злочинів. Оскільки як умисна так і необережна поведінка є діяльністю особи, вона також призводить до певних наслідків і викликає відповідні зміни в навколишньому середовищі, залишає після себе сліди, за допомогою яких подія може бути розслідувана.

Список використаних джерел:

1. Бахин В.П. Криминалистика. Проблемы и мнения. Киев, 2002. 268 с.
2. Васильев А.Н. Планирование расследования пре ступлений. Москва : Госюриздат, 1957. 199 с.
3. Вирок Овідіопольського районного суду Одеської області від 09 серпня 2019 р. у справі № 509/4415/16-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
4. Голунский С.А., Шавер Б.М. Криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений. Москва, 1939. 324 с.
5. Гора І. Поняття способу вчинення злочину та його значення в розкритті та розслідуванні. *Закон и жизнь*. 2012. № 9. С. 35–38.
6. Еникеев М.И. Юридическая психология : учебник. Москва : Изд. группа НОРМА-ИНФРА, 2001. С. 105.
7. Жордания И.Ш. Психологоправовая структура способа совершения преступления. Тбилиси : Изд-во «Сабчота Сакартвело», 1977. 233 с.
8. Зудин В.Ф. Социальная профилактика преступлений: криминологические и криминалистические проблемы. Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1983. 187 с.
9. Зуйков Г.Г. «Модус операнди», кибернетика, поиск. *Кибернетика и право*. Москва, 1970. 326 с.
10. Зуйков Г.Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления : дис. ... докт. юрид. наук. Москва, 1970. 321 с.
11. Зуйков Г.Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступлений : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук. Москва, 1970. 31 с.
12. Колесниченко А.Н. Криминалистическая характеристика преступлений : учебное пособие. Харьков : Юрид. ин-т, 1985. 93 с.
13. Колесниченко А.Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений. Харьков, 1965. 344 с.
14. Колесниченко А.Н., Савченко А.Н. К вопросу о понятии способа совершения преступления в криминалистике. *Вопросы криминалистики и судебной экспертизы*. Душанбе, 1962. 325 с.
15. Криміналістика (курс лекцій) : навчальний посібник / М.Ю. Будзівський, О.В. Лускатов, І.В. Пиріг, В.М. Плетенець, К.О. Чаплинський, Ю.А. Чаплинська. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 397 с.
16. Криміналістика : підручник / за ред. В.Ю. Шепітька. Київ : Ін Юре, 2010. 496 с.
17. Кудрявцев В.Н. Генезис преступления. Опыт криминологического моделирования. Москва : ФОРУМ-ИНФРА-М, 1998. 215 с.
18. Куранова Э.Д. Об основных положениях методики расследования отдельных видов преступлений. *Вопросы криминалистики*. 1962. № 6–7. С. 152–166.
19. Курс криминалистики. Общая часть / отв. ред.. В.Е. Корноухов. Москва : юристь, 2000. 784 с.
20. Пясковський В.В. Спосіб учинення злочину як елемент криміналістичної характеристики насильницьких злочинів проти статевої недоторканості неповнолітніх. *Scientific Journal of National Academy of Internal Affairs*. № 1 (98). 2016. С. 36–46.
21. Сергеев Л.А. Сущность и значение криминалистической характеристики преступлений. Руководство для следователей. Москва, 1971. 308 с.
22. Тарарухин С.А. Преступное поведение: Социальные и психологические черты. Москва, 1974. 221 с.
23. Тишкевич И.С. Объективная сторона преступления. *Уголовное право БССР*. Минск : «Вышэйшая школа», 1978. С. 68–76.
24. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007. 260 с.
25. Чурпіта В.В., Сервецький І.В. Криміналістичні закономірності усталеності способу вчинення злочину. Київ, 2000. 322 с.

